

UN POEMA DE PAU PUIG AMB EL NOM D'ALGUNS CARRERS DE BARCELONA

Maria Rosa SERRA MILÀ

Pau Puig era un religiós que va viure a Barcelona durant el segle XVIII. Pertanyia a l'orde dels Clergues Regulars Menors, orde fundat per l'italià Francesc Caracciolo i que a Catalunya tenia una sola casa, el convent de Sant Sebastià, de Barcelona, situat al costat de Llotja, exactament al lloc que ara ocupen els jardinets de la plaça d'Antoni López o de Correus, al final de la Via Laietana.

Pau Puig era molt conegut a la seva època, sobretot pel seu bon humor, tant personal com literari. Com a predicador era ben apreciat i seguit, perquè la seva oratòria tenia una gran amenitat, a més de ser erudita i documentada. En vida seva es van publicar nou dels seus sermons en castellà.

Pau Puig també va ser molt cèlebre per la seva poesia, tant de tema religiós, com de temàtica satírica, costumista o eròtica, on són sempre presents els jocs de paraules, els dobles sentits i els conceptes enginyosos i humorístics. La seva obra poètica, escrita en part en català i en part en castellà, no es va editar a la seva època, però sí que va tenir una notable difusió, ja que d'alguns dels poemes en tenim fins a tretze còpies en diferents manuscrits i copiats per diferents mans. També conservem en un manuscrit que actualment es troba a la Biblioteca Interuniversitària de Montpeller quatre obres teatrals d'aquest autor.

Un recurs freqüent en l'obra literària de Pau Puig és la utilització de noms de pobles i ciutats, de cognoms de persones o de noms de carrers en els jocs de paraules que, com dèiem, són tan habituals, sobretot en la seva poesia.

El poema que presentem aquí, conservat a les pàgines 315 i 316 del manuscrit núm. 8 de la Biblioteca Museu Balaguer, de Vilanova i la Geltrú, Pau Puig el posa en boca d'una noia que fa de guia de la ciutat de Barcelona. La mètrica irregular, les endreces al públic, les fórmules de començament d'estrofa en "Diu que...", i la qualificació de "tonadeta" responen al caràcter popularitzant que l'autor li vol donar, probablement imitant d'altres tonadetes que devien recitar amb una certa musicalitat els venedors o els qui oferien serveis diversos pels carrers de les ciutats.

El mateix poema, però, ens adverteix que "no és guia de forasters, sinó dels que estan aquí", perquè sàpiguen "lo de fora y lo de dins". És a dir, el poema ens explicarà intimitats ciutadanes, i farà una certa crítica social (en broma, és clar). Tot i

que avui costa d'entendre totalment el sentit del poema, hem de tenir en compte per a la seva interpretació que la majoria de les al·lusions humorístiques són de tipus eròtic i picant. Així, per exemple, quan als versos 32 i 33 es diu que cap casat de nou vagi a viure al carrer dels Bous, es tracta d'una referència a les banyes. O, si el vers 42 diu que la "vora del rech aurà estat la causa" de la nafra, deu ser perquè els voltants del rec eren un lloc propici per tenir relacions amoroses i encomanar-se malalties venèries.

Per la datació aproximada del poema (1770-1790), suposem que el comte de Peralada a qui va dedicat el poema era Ferran Felip de Boixadors, 9è comte de Peralada, que va ostentar aquest títol des del 1755 al 1805. L'avi i el pare de Ferran Felip van ser cofundadors, respectivament, de l'Acadèmia dels Desconfiats i de la seva successora, l'Acadèmia de Bones Lletres, i ell, a més de ser-ne membre des de l'any 1780,¹ devia ser aficionat a la poesia humorística, perquè hem trobat un poema sobre el fracassat intent d'enlairament d'un globus aerostàtic a Barcelona l'any 1784, que l'anònim autor dedica també al Comte de Peralada.² Per aquests anys, els Peralada tenien la casa a la plaça de Santa Anna, de Barcelona.

Vegem, doncs, el poema de Pau Puig, amb la mateixa grafia que té al manuscrit:

Al excelentísimo señor Conde de Peralada una tonadilla que contenía muchas calles de Barcelona.

Vaje de festa
y a fora.l susto,
que jo no gusto
sentir plorar,
y una nova tonadeta 5
estich resolta a cantar,
que li digueren *la guia* ⁿ
quant la varen batejar.

Escoltin, que una miñona
ben clara la cantarà, 10
y en català.

No és guia de forasters,
sinó dels que estan aquí,
vina a escoltar-me, perleta mia,
mentras la guia comensa'l to, 15

1. *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, Tomo VII, Tipografía de la Casa provincial de Caridad, Barcelona, 1901 (pàg. 18)

2. ROCAMORA, Manuel, *Historia de la navegación aérea en Barcelona*, José Porter, editor, Barcelona, 1948 (núm. 22 del catàleg).

n 7. Les notes del poema porten el número del vers a què es refereixen. Les paraules i expressions subratllades en el manuscrit, les hem posades en cursiva.

De la idea de esta guia
un cego podrà inferir ⁿ
pels carrers de Barcelona,
lo de afora y lo de dins.
Atenció, que una miñona 20
ho comensa a proferir.

Un sou va que hi aurà ruchs
que-s búrlan de lo que canto,
o bé en la *plassa dels porchs*
o a la *plassa de Palacio*. 25

Però jo li prometo
al que tal fassa
de donar-li per premi
un tap de bassa. ⁿ

Y orellas de asa, ⁿ 30
que comensa *la guia*,
que és la tonada.

Diu que cap gujat, ⁿ si és casat de nou,
puga llogar casa al *carrer del Bou*
y que aquella nena que no-s pot casà 35
vaje per la Rambla al *carrer d'en Xuclà*. ⁿ
Diu que la criada que festèjan tres
tinga caixa y roba als *Escudellers*.
Diu que si un corteig ⁿ contrau de la pesta,
del *carrer Vermell* anirà al dels *Metjas*. 40
Y si en l'*Hospital* li cúran la nafra,
la *bora del Rech* aurà estat la causa.

Torni, torni la guia,
que unas màximas ⁿ porta
fins a las *Mínimas*. ⁿ 45

---

n 17. **Inferir**: Treure com a conseqüència.

n 29. **Tap de bassa**: Persona d'estatura baixa.

Aquí creiem que aquesta expressió té el sentit de cosa insignificant, sense valor per una banda, i de 'coit' per una altra.

n 30. És a dir, atenció.

n 33. **Gojat**: Noi o noia jove.

n 36. En el *carrer d'en Xuclà* hi hagué una casa de dones esgarriades fundada per la congregació de la Mare de Déu de l'Esperança i que des del 1710 al 1750 havia estat al carrer de Robador. Les asilades vivien de fer feines de rentar, cosir i planxar, i també d'almoines. Podien prendre l'hàbit de les Penedides, o casar-se, si ho volien i trobaven una bona proposició.

n 39. **Corteig** a finals del segle XVIII tenia el sentit de 'pretendent, amant o persona que té relacions irregulars amb una altra'.

n 44. **Màxima**: Sentència que conté un precepte moral.

n 45. Es tracta del convent de les monges anomenades **Mínimes**, orde fundat per sant Francesc de Paula. Aquest convent estava situat al carrer del Carme.

Diu que aquell que se allotja a la *Esplanada*
 embiaran a la forca moltes comares.
 Diu que aquell a qui axuguin molt la botxaca,
 vaji a la *plaza Nova*, compri'n un altra.
 Y mirant-se com mare la *Argenteria* 50
 a la *Barra de ferro* pagui las didas.ⁿ
 Diu que molts corteigs vajin
 al carrer dels *Banys*,
 perquè después no-l passin
 al dels *Capellans*, 55
 Ningú se'n piqui,
 que estos carrers y plazas
 són de marquillas.ⁿ

Parlem ara dels noms dels carrers i de les places esmentats:

Plaça dels Porcs (vers 24): Hem trobat molt poques notícies d'aquesta plaça. Sabem que era prop de la Porta del Mar i del Pla de Palau, i que encara existia el 1839. Suposem, per tant, que devia desaparèixer en el transcurs de les obres d'obertura de la Via Laietana.

S'hi devia celebrar el mercat del bestiar porcí, ja que el 21 de desembre del 1785 el Baró de Maldà escriu al seu *Calaix de sastre*: "...arreglant-se les manades dels indiots en tota l'Esplanada, i també los tocinos que van entrant, per estar embarassada la plaça dels Porcs, o necessitar-se per la nova fàbrica de l'Aduana ..."

Pla o plaça del Palau (vers 25): Es troba a l'actual passeig d'Isabel II, a prop de Santa Maria del Mar. Durant els segles XVIII i XIX hi va haver el palau dels virreis i dels capitans generals de Catalunya. Aquest palau l'any 1846 va convertir-se en palau reial i allotjà la reina Isabel II.

Carrer del Bou (vers 34): Actualment, existeix un carrer del Bou de Sant Pere, que és un carreró que va del carrer de Sant Pere més Alt al carrer de Sant Pere Mitjà. Suposem, però, que el poema fa referència al carrer del Bou que anava del carrer de Ripoll a la plaça Nova, i on hi havia antigament la carnisseria pública dels bous. Al segle XVIII ja no hi havia la carnisseria, però sí un popularíssim Hostal del Bou.

Carrer d'en Xuclà (vers 36): Va des del carrer del Carme, per l'esquerra de l'església de Betlem, fins a la plaça del Bonsuccés i el carrer d'Elisabets. Antigament, aquest carrer es deia del Ginjoler, però el 1368 ja es deia carrer d'en Juglar, pel cognom d'una família propietària de terrenys en aquell indret.

n 51. Suposem que en els versos 50 i 51 el poeta fa un joc de paraules conceptista, relacionant la mare amb un metall noble (l'argent), i la dida, que cobra pels seus serveis, amb un metall innoble (el ferro).

n 58. La paraula **marquillas** podria fer referència a la placeta de Marquilles, però segurament també al nom que donaven els francesos a les prostitutes, perquè en temps antic hom les obligava a portar una marca a la pell que indicava la seva professió.

Carrer dels Escudellers (vers 38): Comença al Pla del Teatre, a la Rambla, i arriba fins al carrer d'Avinyó. Com tants d'altres carrers, el seu nom al·ludeix a l'ofici que s'hi aplegava majoritàriament: el dels terrissaires que feien plats o escudelles, gerres, cassoles, etc. Aquest carrer també s'havia anomenat dels Ollers i de Trenta Claus, per la quantitat de claus que tenien els batents del Portal d'Escudellers.

Carrer Vermell i carrer dels Metges (vers 40): Eren gairebé continuació l'un de l'altre, i han desaparegut recentment, arran de les obres efectuades en el Barri Vell, amb motiu de les Olimpíades del 1992.

El carrer Vermell anava del carrer Carders al d'Assaonadors, i a l'època medieval se l'anomenava carrer de la Rovira, que podria ser una corrupció de rovina, 'fanguissar roig'. A partir del segle XV es deia carrer Vermell, potser pel color de la terra, o potser perquè, essent en un barri de tintorers, els escorrims dels tints anaven carrer avall.

El carrer dels Metges estava situat entre el carrer del Pou de la Figuereta i el carrer de Sant Pere més Baix. Antigament es deia carrer d'en Vernet, però hi havia una capella dedicada als sants metges Cosme i Damià, i cada any s'hi feien llúides festes religioses, on assistien sobretot els metges i altre personal sanitari de l'època.

Carrer de l'Hospital (vers 41): Comença al Pla de la Boqueria, a la Rambla, i acaba a la plaça del Pedró. Fins al segle XI part d'aquest carrer era un arenys per on davallaven les aigües de la riera de Valldonzella cap al Cogolell o Rambla actual. Es deia carrer de les Cadenes, per unes cadenes que tallaven el pas, fins que al segle XV s'hi construí l'Hospital de la Santa Creu, que va esdevenir l'hospital general o principal de la ciutat.

Carrer del Rec, o Vora del Rec (vers 42): És darrera l'església de Santa Maria del Mar, i va de l'avinguda del Marquès d'Argentera al carrer de la Princesa. Era un curs d'aigua per on derivava al mar l'aigua sobrerera del Rec Comtal. A les vores hi havia molins, escorxadors, triperies i peixateries que n'aprofitaven l'aigua.

L'Esplanada (vers 46): S'estenia des del Rec Comtal fins a la Ciutadella, i era el lloc on se celebraven les execucions públiques.

Plaça Nova (vers 49): És la plaça del davant del palau del bisbe, molt a prop de la Catedral. Les dues torres romanes que la presideixen formaven la porta nord-oest de la ciutat. La plaça es va construir en uns terrenys de l'hort del bisbe, que aquest donà a canvi que l'Ajuntament fes arribar aigua corrent a la Seu. Al llarg dels segles sempre s'hi han fet mercats.

Carrer de l'Argenteria (vers 50): Va de la plaça de l'Àngel, a l'actual Via Laietana, a la plaça de Santa Maria del Mar. Des del segle XI al XV s'anomenava Camí de Mar, però l'abundància d'obradors i de botigues de joieria en aquest carrer, que desembocava al mercat de la plaça de l'Àngel, va provocar el canvi de denominació.

Carrer de la Barra de Ferro (vers 51): És gairebé paral·lel al carrer de la Princesa i va des del carreró del Pou de la Cadena fins al carrer de Montcada. L'any 1668 l'Ajuntament va fer posar unes barres de ferro a la claveguera del carrer.

Carrer dels Banys (vers 53): Encara actualment hi ha dos carrers dels Banys: el carrer dels Banys Vells, darrera de Santa Maria del Mar i que arriba fins al carrer de

la Princesa, i el carrer dels Banys Nous, que va des del carrer de la Palla fins al carrer del Call. Sembla que al carrer dels Banys Vells hi havia els banys romans, i al carrer dels Banys Nous, a la casa que feia cantonada amb el carrer de la Boqueria, hi havia uns banys de construcció aràbiga, ja força fets malbé a finals del segle XVIII.

Carrer dels Capellans (vers 55): Anava de la plaça de Santa Anna fins al carrer dels Arcs. Actualment el seu traçat és força més curt, ja que surt de l'avinguda del Portal de l'Àngel. Al segle XVII gairebé totes les cases i terrenys del carrer eren propietat dels frares teatins, i hi solien viure religiosos per causa de la proximitat del palau del bisbe.

Placeta de Marquillas (vers 58): És a prop de Sant Agustí Vell, enllaçant els carrers de Serra Xic, de Llàstics i altres. Data del segle XV i recorda el nom de Jaume Marquilles, legista i erudit, vicari general de Vic des del 1428, i capellà de la Seu barcelonina des del 1448.

BIBLIOGRAFIA:

- ALMERICH, Lluís, *Història dels carrers de la Barcelona vella*, "Monografies històriques de Catalunya", 6-8, ed. Millà, Barcelona, 1949.
- BALAGUER, Víctor, *Las calles de Barcelona*, Barcelona, 1865.
- ESPINÀS, Josep M., *Carrers de Barcelona*, ed. Selecta, Barcelona, 1961.
- FLUVIÀ, Armand de, *Los vizcondes y el vizcondado de Peralada*, dins "Hidalguía", Madrid, 1983.
- VALLESCÀ, Antonio, *Las calles de Barcelona desaparecidas*, "Monografías históricas de Barcelona", 2, ed. Llibreria Millà, Barcelona, 1945.

BUSCANT DISTINGIR-SE EN EL NOM

El senyor Lluís Pérez i Sala, de St. Feliu de Cabrera (Barcelona), cansat dels seus dos corrents cognoms, els va ajuntar el 1942 per afegir-hi el de sa mare, Capdevila, tan corrent a Catalunya com aquells.

Més justificat era el cas del senyor José de la Polla, que quan deia el seu nom feia riure els homes i envermellir les dones. Se'l va canviar el mateix any.

JMAiO